

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»
XVIII Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XVIII Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»**

**PROCEEDINGS
of the XVIII International Scientific Conference
for students and young scholars
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»**

**2023
Астана**

УДК 001+37
ББК 72+74
G99

«GYLYM JÁNE BILIM – 2023» студенттер мен жас ғалымдардың XVIII Халықаралық ғылыми конференциясы = XVIII Международная научная конференция студентов и молодых ученых «GYLYM JÁNE BILIM – 2023» = The XVIII International Scientific Conference for students and young scholars «GYLYM JÁNE BILIM – 2023». – Астана: – 6865 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.

ISBN 978-601-337-871-8

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 001+37
ББК 72+74

ISBN 978-601-337-871-8

©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, 2023

- Халықарал. ғыл. конф. - Н.Новгород: НГЛУ оларға. Н. А. Добролюбова, 2003. - 386-389 с.
9. Лыков, А. Қ. Қазіргі орыс лексикологиясы (орыс окказиональное слово). - М., 2006. - 169 б.
10. Брейтер М.А. «Ағылшын тілінен келген кірме сөздерінің тарихы» Владивосток, 2004.
11. <https://topdialog.ru/2020/08/12/krash-krinzh-i-padra-10-molodyozhnyh-slov-2020-goda/>
12. [Black Of My Eye by Kunanbaev Ibragim Abai - Famous poems, famous poets. - All Poetry](#)

ЭОЖ 16.21.49

САЯСИ ФРАЗЕОЛОГИЯЛЫҚ БІРЛІКТЕРДІҢ АУДАРМАДАҒЫ СИПАТЫ

Сариева Лаура Қуантайқызы

Lsk_se@bk.ru

Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ 2- курс магистранты, Астана қ-сы.,
ғылыми жетекші – ф.ғ.д., профессор Сәтенова С.К.

Бұл мақала саяси фразеологиялық бірліктердің ағылшын тілінен қазақ тіліне аударылу ерекшеліктерін талдауға арналды. Мақалада саяси фразеологиялық бірліктерді аударудың негізгі әдістері, сондай-ақ аударма барысында кездесетін қиындықтар қарастырылды.

Қазіргі уақытта саяси дискурс халықпен байланыс және оған идеологиялық өзара әрекет ету тәсілі ретінде әлемдік ақпараттық кеңістікте ерекше орын алады. Жазбаша саяси сөйлеу әрқашан синтаксистік құрылыста, сонымен қатар стилистикалық экспрессивтілікте, оқырманға ең көп әсер ететін дәрежеде ойлауды қажет етеді. Ағылшын бұқаралық ақпарат құралдарының беттерінде бұл үшін әр түрлі экспрессивті-бейнелеу тәсілдері қолданылады, олардың арасында фразеологиялық бірліктер ерекше орын алады. Қазіргі ағылшын тілінің фразеологиялық қоры өте бай және әртүрлілікке ие. Сондықтан оны зерттеудің барлық аспектілері ерекше назар аударуға тұрарлық. Қазіргі ағылшын баспасөзінің мәтіндерінде қолданылатын фразеологиялық бірліктерді зерттеу ерекше маңызға ие болуда, өйткені фразеологиялық бірліктерді қолдану бұл мәтіндерге жарқын эмоционалды реңк береді. Фразеологиялық бірліктердің арқасында тілдің эстетикалық аспектісі күшейеді, өйткені олар біздің сөйлеуімізді түрлендіруге көмектеседі.

Зерттеудің өзектілігі фразеологиялық бірліктердің жазба тілде, ауызша сөйлеуде жиі қолданылатындығымен және аудармадағы маңыздылығымен анықталады. Өйткені саясат-бұл қоғамдық өмірдің барлық формаларына енетін және адамдардың әлеуметтік белсенділігінің түрлерін, оларды ұйымдастыру мен басқарудың барлық бөлімін қамтитын жан-жақты құбылыс[1]. Бірақ аударманың фразеологиялық аспектісінде фразеологиялық бірліктерді зерттеу және талдау жұмыстары аз ұсынылғандықтан, олардың жіктелуін әзірлеу қажеттілігі туындайды.

Фразеологизм- күрделі лингвистикалық бірлік. Онда тек мағынасы ғана емес, сонымен қатар объектінің немесе құбылыстың ішкі және сыртқы формасы да бар. Бұл фразеологизмдерді шет тіліне аудару үдерісін күрделі мәселеге айналуына әкеледі.

Фразеологиялық бірліктерді аудару - бұл өте қиын және ұзақ процесс, ол түпнұсқа тілімен сәйкестікті, үйлесімділікті қажет етеді. Аударма барысында аудармашылар әртүрлі қиындықтарға тап болуы мүмкін, мысалы: семантикалық (грамматикалық айырмашылықтар, метафоризация факторы ретіндегі грамматикалық айырмашылықтар, жасырын категориялар, "аудармашының жалған достары"), синтаксистік (тілдің синтаксистік түрі; лексикалық үйлесімділік), прагматикалық (идиомалар мен мақал-мәтелдердің аудармасы, стиль ерекшеліктері, метафоралардың аудармасы және басқалары)[2]. Нүкте сілтемеден кейін қойылады.

Аудармашыларда экспрессивті тілдік бірлікті аударуда мәлімдеме авторының сезімдерін дәл жеткізе алмау, аударма тіліне эмоцияларды толық жеткізбеуі тәрізді үлкен қиындықтар туындайды. . Саяси салада бұл мәселе одан да айқын көрінеді: мәлімдеменің кез-келген эмоционалдылығы контексте жасырын мағынаны қамтуы мүмкін. Эмоционалды, экспрессивті лексиканы аудару барысында аса мұқият болған жөн немесе алдын-ала сөйлеушінің сөйлеу ерекшеліктерін зерттеу көптеген келеңсіз жағдайларды болдырмауға көмектеседі.

Фразеологиялық бірліктер саяси мәтіннің эмоционалды - экспрессивті әсерін күшейтеді, оқырман мен тыңдаушының назарын мәлімдемеге аударады. Аударма кезінде аудармашыға осы стилистикалық сөйлеу фигураларының сәйкес аудармасын жасау қиынға соғады. Аудармашы оларға назар аудармай, аударуды жүзеге асыра алады және нәтижесінде "құрғақ" мәтін алады. Фразеологиялық бірліктерді аударудағы басты қиындық - бірде-бір сөздік контексте фразеологизмді қолданудың барлық амалдарын қамтамасыз ете алмайды[3].

Фразеология саласының дамуының нәтижесінде зерттеушілер фразеологиялық бірліктерді аударудың бірнеше әдісін қарастырды және бұл саяси тұрақты тілдік бірліктерді одан әрі зерттеуге ықпал етті.

В.Н. Комиссаров, С.Е. Кунцевич, Л.Ф. Дмитриева және басқа да зерттеушілер фразеологиялық бірліктерді аударудың төрт негізгі әдісін анықтады. Оларға мыналар жатады:

- фразеологиялық балама әдісі;
- фразеологиялық аналог әдісі;
- фразеологиялық бірліктердің сөзбе-сөз аудармасы немесе калька әдісі;
- фразеологиялық бірліктердің сипаттамалық аудармасы[4].

Енді бұқаралық ақпарат құралдарындағы саяси фразеологизмдер аудармасына қатысты мысал келті:

*“Is President Obama a **lame duck** already?”(CBS News)[5].*

*“Обама – **хромая утка**. Закончивать свою работу нельзя так бездарно” (Диалогон).*

*“Б.Обама «**ақсақ үйрек**» атанса да, еліне пайда әкелу үшін қызмет етпек” (Казинформ).*

Берілген мысалдарда түпнұсқа тіліндегі және аударма тіліндегі фразеологизмнің толық сәйкестігін көруге болады. Ағылшын тілінде "Lame duck" фразеологизмі "Американдық саяси тілде АҚШ президентінің лақап атын білдіреді, яғни, ол көп ұзамай кезекті сайлауда жеңіліп қалу немесе өз кандидатурасын ұсыну құқығының сарқылуы нәтижесінде қызметінен кетеді және ешқандай билігінің болмауының көрсеткіші болып табылады" деген мағынаға ие және оның орыс тілінде "Хромая утка" фразеологиялық баламасы бар. Сәйкесінше қазақ тіліне дәнекер тіл арқылы “Ақсақ үйрек” деп калька әдісі арқылы аударылған. . Түпнұсқадағы ағылшын фразеологизмінің жағымсыз мәні аудармада сақталған деп айта аламыз.

АҚШ президенттік сайлауының алдында жиі көрініс табатын келесі мысалды қарастырайық.

*“**October surprise**: Does it ever swing a US election?”(BBC News).*

*““**Октябрьские сюрпризы**” на выборах в США: на что они влияют?”(ББС).*

*“Трамп пен Путин “**қазан тосын сыйын**” әзірледі.”(Спутник).*

October surprise - бұл АҚШ-та президенттік сайлауға аз уақыт қалғанда болатын және американдық сайлаушылардың дауыс беруіне әсер етуі мүмкін жаңалықтар мен оқиғаларды білдіреді. Ағылшын тіліндегі *October surprise* бейнелі фразеологизмі қазақ тіліне *тосын сый* астарлы тұрақты тіркесі арқылы сәтті жеткізілді деп есептейміз.

Жоғарыда көрсетілген мысалдарда түпнұсқа тілінде берілген фразеологизмдердің аударма тілінде баламасы бар екенін байқауға болады. Алайда, аударма тілінде баламаның болмауы мүмкін. Мысалы:

“EU committing **political suicide** by following US: Russian diplomat” (presstv).

“Постпред России заявил, что Евросоюз совершает **политическое самоубийство**” (риановости).

Political suicide - бұл саясаткер немесе саяси партия сайлаушылардың сенімі мен қолдауын жоғалтуға әкелетін әрекеттерді жасауы.

Мысалда көрсетілген “*Political suicide*” фразеологизмінің қазақ тілінде баламасы мүлдем жоқ. Саяси жаңалықтарды аудару барысында осы тәріздес баламасыз фразеологизмдер сипаттама немесе түсіндірме әдісі арқылы жеткізіледі.

Қорытындылай келе, аудармашы аударманың табиғилығына қол жеткізу үшін белгілі бір ережелер мен әдістерді, стратегияларды ұстануы керек деп есептейміз. Аударма барысында аудармашы саяси фразеологизмнің нақты және астарлы мағыналарын анықтауы керек. Мәтіндегі жете түсінбей аударылған бір ғана тілдік бірлік бұрыс аудармаға әкеліп қоймай, мәдениетаралық қарама-қарым-қатынасқа кері әсерін тигізуі әбден мүмкін. Сондықтан да аудармашы түпнұсқа тіл елінің тарихымен, дүниетанымымен, мәдениетімен және өмірлік ұстанымдарымен болуы қажет. Сондай-ақ бейнелі орамның түпкі мағынасының және эмоционалды хабарламаның дұрыс берілуі оқырманның мәтінді, автордың идеясын түсінетіндігінің сенімді кепілі деген тұжырымға келдік.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. А. П. Угроватов. Политология: словарь-справочник. — Новосибирск: ЮКЭА, 2006. — 486 с.
2. Швейцер А.Д. Перевод и лингвистика, М., 1973.
3. Алимов В.В. Теория перевода. Перевод в сфере профессиональной коммуникации: Учебное пособие. М.: Едиториал УРСС, 2005.
4. Комиссаров В.Н. Современное переводоведение / В.Н. Комиссаров. М.: ЭТС, 2002.
5. [Is President Obama a lame duck already? - CBS News](#)

УДК 81-43

ПЕРЕВОДЧЕСКИЕ ТРАНСФОРМАЦИИ В ЛОКАЛИЗАЦИИ КАК ВИДА АУДИОВИЗУАЛЬНОГО ПЕРЕВОДА

Скороход Снежана Александровна

skorokhod_snezhana@mail.ru

Магистрант 1 курса Евразийского Национального Университета

им. Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан

Научный руководитель – д.ф.н., доцент Амалбекова М. Б.

Аспекты локализации в аудиовизуальном переводе остаются неизученными как в мировом переводоведении, так и в казахстанском. Учитывая возросший интерес к